

«Бандерівське смузі», або Кіно як зброя

Ольга Ямборко

Кадри із сатиричного серіалу «Бандерівське смузі».

Війна в Україні ще з 2014 року породила цілий корпус новітнього українського фольклору, а також призвела до культурно-мистецьких зрушень. З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну, ці механізми у суспільстві зреагували фактично миттєво, документуючи події, що змінювались блискавично. Тут пов'язались сама подія і реакція на неї серед українців – їх психоемоційний стан і сприйняття.

Свій шлях пододала українська популярна музика, де з 2014 року відродився жанр воєнних пісень. Цей процес відбувався поетапно і розпочався з Майдану. Феномен розвитку музичного фольклору в українських реаліях періоду Революції гідності дослідили автори англomовної книги «Війна пісень» Арве Гансен, Андрій Рогачевський, Інґвар Стейнхольт і Девід-Еміль Вікстрьом¹.

Мобільно відреагувало під час російської агресії українське образотворче мистецтво, особливо плакат та ілюстрація – саме такий формат відповідав викликам часу і дозволив художникам фіксувати хроніку подій у швидкому темпі її змін.

З дня повномасштабного вторгнення українське кіно також створило низку сюжетів, чим якнайкраще до-

вело скептикам, що може відповідати на виклики часу, бути на передовій життя суспільства. Свою соціальну місію воно нині виконує засобом короткометражного кіно. Фільм Богдана Железняка «Ма!» знятий на основі реальних телефонних розмов окупантів з рідними. Широке оприлюднення таких фронткових перехоплень Головним управлінням розвідки Міністерства оборони України сформуvalo в українців щодо росіян чітку диференціацію: «ми» і «вони». Фільм базується на діалозі пораненого окупанта з його матір'ю, котра вірить путінській пропаганді більше, ніж своєму синові. Це «відкриття» зрештою і вбиває його.

Під час презентації фільму в медіацентрі Укрінформу Богдан Железняк заявив, що «Ма!» – не комерційна стрічка, а «народна власність»². Таку позицію серед українських митців слід розуміти як їхній професійний та громадянський внесок у спільну справу боротьби українського народу з агресором. За неповних два тижні у мережі YouTube фільм³ зібрав понад 87 тисяч переглядів. Помітним в українському сегменті соцмереж та YouTube став серіал «Бандерівське смузі». За визначенням його авторів – це: «короткометражні гумористично-патрі-

¹ Дмитро Волчек. Війна пісень. Роль музики у протистоянні України і Росії. – 05 травня 2019. - <https://www.radiosvoboda.org/a/29922213.html>

² Презентація художнього фільму «Ма» - <https://www.youtube.com/watch?v=GETgRAalU00>

³ Короткометражний фільм «Ма!» - <https://www.youtube.com/watch?v=q2eR1hi9vVI>

Дмитро Суржиков у серіалі «Бандерівське смузі». Серія 7 «Раби». 2022.

отичні байки про війну України з агресором. А також про подвиг хоробрих українців, що беруть участь у цій боротьбі на різних фронтах⁴. Від дебюту у квітні 2022 року⁵ вже презентовано 29 серій «Бандерівського смузі», які сукупно переглянули близько півтора мільйона глядачів. Ідея серіалу зародилась на початку березня⁶, її авторами є Заслужений артист України Дмитро Суржиков та сценарист студії «Квартал-95», у т. ч. її продукту «Слуга народу», Дмитро Григоренко⁷. На їхнє запрошення до них приєднався Андрій Заєць – директор кінофестивалю «Бруківка» (Кам'янець-Подільський). Зйомки стартували у березні в Кам'янці-Подільському, де було створено перші шість серій, надалі переїхали до Києва. Сам процес значною мірою був імпровізацією: керуючись сценарієм, але без реквізиту, знімальна група вирушала на натуру, пошук якої відбувався «з коліс», після десятихвилинної репетиції актори визначалися зі своїми ролями, далі – зйомка, перегляд матеріалу і перезапис окремих фрагментів чи звуку. Тобто, зізнається Андрій Заєць, – це все було по-аматорськи і швидко⁸. При тому неаматорським є творчий колектив серіалу: від початку у «Бандерівському смузі» знялись актори Станіслав Боклан, Дмитро Суржиков, Віталіна Біблів, В. Олійник, Наталія Кленіна, Роман Халаїмов, Сергій Житніковський, Микола Харук, Костянтин Корецький, Наталія Корецька, Олександр Станкевич, Леся Самаєва, Віра Кобзар, Олеся Жураківська та інші.

Якщо у «Слугі народу» сценарист Дмитро Григоренко виконував продюсерське завдання – зробити «фільм про

нову Україну» – і «найважче було придумати, як звичайна людина стала президентом»⁹, то щодо «Бандерівського смузі» саме життя в Україні після 24 лютого поставило свої завдання, передусім моральні, громадянські, а відтак професійні – все те, що за посередництвом т. зв. українських ЗМІ було маргіналізованим у споживацькому способі життя пересічного українця.

Гумор неабияк знадобився для підтримки моральних сил у суспільстві, шокованому щоденними наслідками агресивних дій окупанта. Як зауважив Дмитро Суржиков, нині байдужих нема і не може бути, кожен повинен робити щось корисне на своєму місці¹⁰. Сатиричний характер «Бандерівського смузі» зрощений на реаліях, де українські волонтери справді можуть дістати мало не «зірку з неба». Тому у здібності та здатності умовної Вікторії Вікторівни переправити Шарія як подарунок від діаспори з Іспанії для Генпрокуратури ніхто не сумнівається (у головній ролі Віталіна Біблів, 10 серія «Волонтерка»). Екс-прем'єра Великобританії Бориса Джонсона українці майже по-родинному називають «Джонсоном», тож байка про задушевні діалоги провідниці «Укрзалізниці» з цим персонажем сприймаються як бувальщина (у головній ролі Наталія Корецька, 12 серія «Добрий день, еврибаді!»). Якщо про рівень народного спротиву агресору свідчить збиття банкою консервованих томатів ворожого дрону¹¹, то абсолютно природно, що сільська поштарка навідує своїх підопічних з джавеліном під пазухою – аби жодні оркські ДРГ, танки чи літаки не завадили виконанню її місії (у головній ролі Олександра Суржикова, 3 серія «Пошта працює»).

Воднораз сьогодення зробило актуальними серед українців чорний гумор і засилля ненормативної лексики. Що цікаво, так зване українське кіно, продукowane телевізійними каналами, мало суттєві проблеми з адаптацією української мови на екрані, з огляду на сучасне русифіковане середовище українських кінематографістів. Вочевидь, війна вирішить цю проблему тим само способом, що й харизматична Богданівна у серії 2 «Вчимо літеру української мови "Т"» (у головній ролі В. Олійник). Вживання обценної лексики у даний час є правдою життя, автори «Бандерівського смузі» загалом втримують тут баланс – майже не кидають слів «на вітер», влучно розставляючи акценти. Але захоплення такими методиками опанування «живої мови» у кіно не повинне стати звичкою на майбутнє – це уподібнить наше кіно російському. У цьому сенсі сучасна українська воєнна пісня вже перейшла такий етап, коли ко-

⁴ Бандерівське смузі - <https://www.youtube.com/channel/UCMXXj9KQd40NMIPjAc2nzWw/about>

⁵ Там само.

⁶ 145-ИЙ ДЕНЬ ВІЙНИ. Український фільм «Битва за Україну» | Інформаційна година на TV7+ (18.07.2022). - <https://www.youtube.com/watch?v=PQ20kZESKXU>

⁷ Вікторія Товстоног. «Слугу народу» писав Дмитро Григоренко з Ніжина. - Тижневик «Вісник Ч» №2 (1601), 12 січня 2017 року. - <https://mynizhyn.com/news/misto-i-region/6430-slugu-narodu-risav-dmitro-grigorenko-z-nizhina.html>

⁸ 145-ИЙ ДЕНЬ ВІЙНИ. Український фільм «Битва за Україну» | Інформаційна година на TV7+ (18.07.2022). - <https://www.youtube.com/watch?v=PQ20kZESKXU>

⁹ Вікторія Товстоног. «Слугу народу» писав Дмитро Григоренко...

¹⁰ Дмитро Суржиков про вистави під час війни та проєкт бандерівське смузі. - <https://www.youtube.com/watch?v=DV0HmhKc2-A>

¹¹ «Це були помідори»: ЗМІ знайшли киянку, яка збила ворожий дрон банкою консервації. – 7 березня 2022. - <https://www.unian.ua/war/ce-buli-pomidori-zmi-znayshli-kiyanku-yaka-zbila-vorozhiy-dron-bankoyu-konservaciji-novini-vtorgnennya-rosiji-v-ukrajinu-11733139.html>

ристувалася лекалами мелодики та поезики радянсько-афганської війни.

Зіткнення з ворогом на побутовому рівні пробудило в українців несподівану силу для опору, виявило безліч прикладів героїзму, особливо на окупованих територіях. Щоденно стрічка українських новин рясніє повідомленнями про те, що партизани підривають бронеполіти окупантів, беруть росіян у полон або ліквідувають колаборантів, коригують вогонь для ЗСУ. Один з таких коригувальників – житель Токмака Максим Махринов – підірвав себе та окупантів, які прийшли його затримати¹². Зарубати, пристрелити чи спалити агресорів, заїмродерів на власному подвір'ї нині є для українського обивателя справою буденною, практичною і зрозумілою: серія 4 «Дуже розумний годинник» (у головній ролі Станіслав Боклан), серія 6 «Барбекю» (у ролях Станіслав Боклан, Наталія Кленіна). Чорний гумор у такій ситуації, – коли українці по-господарськи раціонально використовують агресивні відходи живої сили супротивника, приміром, на перегні: серія 1 «Посівна» (у головній ролі Дмитро Суржиков), серія 7 «Раби» (у головній ролі Л. Олійник).

Не дивно, що за такі сюжети «Бандерівське смузі» потрапило під цензуру в деяких соцмережах. Загалом, за короткий період свого існування серіал пережив кілька баталій на інформаційному фронті, привернувши увагу не тільки українських користувачів Інтернету, але й армії російських ботів. Водночас, інтерактивний формат трансляції дозволяє авторам безпосередньо дізнатися думку глядача, яка серед українців, як правило, вдячна. Серіал розпочинався як безбюджетний та був задуманий авторами як благодійний¹³. Сьогодні його демонструють «Укрзалізниця» у потягах «Інтерсіті», а також канал ICTV. Більше того, це перший, але не єдиний проект у своєму роді. У травні 2022 року виник серіал «ТрО-ЩА», створений актором Сергієм Дерев'янком з метою «фінансової та моральної підтримки воїнів Збройних Сил України та, зокрема, бійців полку "Азов"»¹⁴. Таким чином, формується певна тенденція у кіновиробництві, темп, сюжети, формат та жанр якої диктує саме життя. Завдань в українського кіно та культури загалом накопичилося чимало, бачимо їх здатність відповідати на вимогу свого часу і свого суспільства, бути тут і зараз з потрібним словом, жестом, дією, у т. ч. з підтримкою волонтерських ініціатив. Українська культура прийняла бій у цій війні. Чи бути їй Афіною? За умови, якщо синдром малоросійства буде знищений.

¹² Партизан Максим Махринов підірвав себе у Токмаку разом з двома окупантами, - 3MI. <https://censor.net/ua/n3364909>.

¹³ Дмитро Суржиков про вистави під час війни...

¹⁴ ТрО-ЩА. - https://www.youtube.com/channel/UCJLeedl_2yqelUjls5EakEQ/about

Шабаш «оптимізацій»: як Держкіно воює з Центром Довженка

Анастасія Канівець

ЗАХИСТІТЬ

Довженко-Центр є унікальною установою з найбільшим зібранням українського художнього кіно. В його фондах – понад 10 000 найменувань ігрових, документальних та анімаційних українських і закордонних кінострічок, а також понад 24 000 архівних документів з історії вітчизняного кіно і понад 400 музейних експонатів¹. Край науковому центру, що за лічені роки зміг стати одним з найпомітніших та найпопулярніших культурних осередків України, вирішило покласти... Держкіно України, в підпорядкуванні якого ЦД потрапив буквально кілька місяців тому.

Ліквідація чи реорганізація? Позиції сторін

За наказом від 5.08.2022 №100 «Про реорганізацію державного підприємства «Національний центр Олександра Довженка» та передачу повноважень до державної установи «Національний центр кінематографії України», фільми з фондів та майно Довженко-Центру будуть передані такому собі «Науковому центру кінематографії України»² (існуючій лише на папері державній установі). Права на українську анімацію, що їх недавно одержав ЦД, перейдуть виокремленому з нього ж держпідприємству Українська анімаційна студія.

Звістка про цей наказ породила бурю в культурних та навколокультурних колах. Сталася це 17 серпня, коли Довженко-Центр отримав та опублікував документ; Держкіно, вочевидь, не вважало за потрібне повідомити

¹ Довженко-Центр звернувся за підтримкою до FIAF // <http://www.ukrkino.com.ua/about/spilkanews/?id=16436>

² Якщо ви помітили різночитання в назві установи, не дивуйтеся: дійсно, в різних документах вона називається по-різному, що також говорить про ступінь її помітності та значущості.